

УПРАВЛІННЯ ДОХІДНІСТЮ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ ТА МЕТОДИ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЗА КРЕДИТАМИ

О.М. Сидоренко,

Харківська філія Української академії банківської справи

Основною економічною функцією банків є кредитування їх клієнтів. Від того, наскільки добре банки реалізують свої кредитні функції, багато в чому залежить економічний стан країни та її окремих регіонів.

Кредитний портфель банків становить основну частину їх активів, а проценти за користування кредитами мають найбільшу питому вагу в доходах банку. Кредити є найбільш прибутковою, але й найбільш ризиковою частиною банківських активів. Тому, головна мета процесу управління кредитним портфелем банку полягає в забезпеченні максимальної доходності за певного рівня ризику. Рівень доходності кредитного портфеля залежить від обсягу та структури портфеля, а також від рівня відсоткових ставок за кредитами.

Обсяг і структура кредитного портфеля банку визначаються такими чинниками: розмір капіталу банку; вимоги банківського регулювання та нагляду; кредитна політика банку; досвід і кваліфікація працівників кредитного відділу; рівень доходності різних напрямків розміщення коштів.

Величина капіталу банку значною мірою впливає на загальний обсяг залучених та запозичених коштів, а отже, і на розмір кредитних ресурсів. Максимальний розмір окремої позики теж визначається обсягами капіталу. Капітал банку використовується при встановленні лімітів та обмежень у процесі регулювання кредитної діяльності банків. Якість кредитного портфеля суттєво впливає на рівень ризиковості та надійності банку, тому кредитна діяльність підлягає контролю з боку банківського регулювання та нагляду. Установлені економічні нормативи відіграють значну роль у процесі формування кредитного портфеля. Кредитна політика банку визначає пріоритетні напрямки кредитування, а також перелік кредитів, які не повинні входити до кредитного портфеля. Досвід, кваліфікація та спеціалізація кредитних працівників також впливають на формування кредитного портфеля банку. Банк не повинен надавати кредити, які не можуть бути професійно оцінені фахівцями банку.

Формуючи кредитний портфель, банк керується правилом – видавати ті кредити, які приносять максимальні доходи за інших однакових умов. Доходність кредитної операції визначається рівнем відсоткової ставки за даним кредитом, тривалістю періоду надання кредиту та прийнятою системою нарахування відсоткових платежів.

Для оцінювання прибутковості кредитів банк повинен мати ефективну систему обліку не лише доходів, а й витрат за кожним видом кредитів. На прибутковість кредитних операцій банку впливають як доходи та витрати, так і можливі збитки, що визначаються рівнем кредитного ризику за кожною позиною. Вимірювання, мінімізація та контроль за рівнем кредитного ризику –

одне з найскладніших завдань, що стоять перед банком при формуванні кредитного портфеля.

Рівень кредитного ризику кожного позичальника безпосередньо впливає на рівень відсоткової ставки за кредитом. Високий рівень ризику пов'язується з високою кредитною ставкою, і навпаки. Але кредитна ставка залежить не тільки від ризику. Вона формується під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, які необхідно враховувати, визначаючи її: попит і пропозиція на ринку кредитів; рівень конкуренції; рівень кредитного ризику, що пов'язується з конкретним клієнтом; кредитна політика банку; категорія клієнта, яка відображає, чи орієнтований банк на розвиток відносин з даним позичальником; загальний рівень прибутковості всіх зв'язків з клієнтом; вартість кредитних ресурсів для банку; рівень базових ставок; форма забезпечення кредиту та вартість контролю за його станом.

Усі ці чинники по-різному впливають на ставку конкретного кредиту. Тому, значну увагу банк повинен приділяти вибору методу ціноутворення за кредитом.

У світовій банківській практиці використовуються різні методи встановлення процентної ставки за кредитом, серед яких слід виділити три основних напрямки.

1. Моделі, зорієнтовані на умови кредитування:
 - метод “вартість плюс”;
 - модель на основі ставки “прайм-рейт”.
2. Моделі з частковою орієнтацією на стан фінансового ринку:
 - модель плаваючої ставки “прайм-рейт +”;
 - модель плаваючої ставки “прайм-рейт х”;
 - модель максимальної ставки “кеп”.
3. Моделі, які базуються на ставках фінансового ринку:
 - на базі ставки LIBOR;
 - на базі ставок грошового ринку.

Банківське ціноутворення в Україні почало розвиватися з переходом до ринкових відносин. Керівництво банків усе більше уваги приділяє питанням встановлення цін, оскільки ціни сприяють не лише залученню клієнтів та створенню необхідної ресурсної бази, а й забезпечують відповідний рівень доходності банківської діяльності. Особливо це стосується одного із основних банківських продуктів – кредитів.

Належне місце в розробці питань банківського ціноутворення за кредитами посідають праці українських економістів: Мороза А.М., Примостки Л.О., Вітлінського В.В., Васюренка О.В., Лагутіна В.Д., Гуцала І.С. та ін.

З урахуванням світового та вітчизняного досвіду банківського ціноутворення ми пропонуємо для практичного використання методик визначення середньої процентної ставки за групою кредитних операцій. Ця ставка може використовуватися як базова для встановлення конкретних цін при розробці банком своєї цінової політики. Дана методика використовує основний

підхід визначення ціни на базі аналізу беззбитковості. Формула розрахунку середньої процентної ставки матиме вигляд:

$$СПС = \frac{СР - П}{КА},$$

де *СПС* – середня процентна ставка;

СР – сума витрат;

П – прибуток;

КА – активи, які використовуються для кредитування.

Розрахунки здійснюються на запланований період, виходячи із рівня розвитку кредитних операцій у банку, перспектив їх збільшення з урахуванням можливостей розширення ресурсної бази, а також з урахуванням змін ринкових умов. Для розрахунку середньої процентної ставки за кредитами необхідно визначити такі величини:

- запланований розмір кредитів в портфелі активів банку;
- суму витрат, необхідну для забезпечення процесу кредитування;
- частину загальнобанківських витрат, яка буде віднесена до кредитних операцій;
- розмір прибутку, який банк передбачає отримати в процесі кредитування.

Визначивши основні параметри кредитних операцій на запланований період, можемо розрахувати середню процентну ставку. Вона розглядається нами як база для визначення цін за конкретними кредитними операціями з урахуванням виду кредиту, потенційного позичальника та пріоритетів в кредитній діяльності, визначених банком на перспективу.

Таким чином, визначена середня процентна ставка є орієнтиром для встановлення цін за конкретними кредитами, через які банк проводить цінову політику.